

GLÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
Departament Badań Demograficznych

Notatka informacyjna

WYNIKI BADAŃ GUS

Informacja o badaniach zasobów imigracyjnych w Polsce
w 2008 r.

Wprowadzenie

Współczesne migracje międzynarodowe stały się zjawiskiem powszechnym i masowym, a od kilkunastu lat w sposób szczególny dotyczącym Polski (zwłaszcza od momentu wstąpienia do Unii Europejskiej) i innych krajów Europy Środkowej – jako nowych miejsc przemieszczeń ludności. Wobec procesów integracji europejskiej i globalizacji, których rezultatem jest między innymi zwiększony napływ cudzoziemców, istotna wydaje się właściwa ocena rozmiarów migracji do Polski. Polska staje się bowiem coraz częściej atrakcyjnym krajem zarobkowym, ale również docelowym miejscem osiedlania się cudzoziemców.

Tym niemniej uzyskanie danych o rzeczywistej skali migracji, szczególnie na pobyt czasowy, jest niezwykle trudne. Prowadzone bieżące badania imigracji czasowych nie pozwalają na poznanie pełnej skali zjawiska z kilku powodów. Cudzoziemcy, zwłaszcza o nieuregulowanym statusie przebywania, najczęściej przebywają w mieszkaniach albo w obiektach niemających charakteru obiektów zbiorowego zamieszkania i niebędących jednocześnie mieszkaniami (np. domkach letniskowych, garażach, budynkach gospodarczych itp.) bez zameldowania. Zbadanie zatem takiej grupy osób jest praktycznie niemożliwe. Z kolei zakres danych o migracjach na pobyt czasowy – możliwy do pozyskania z rejestrów administracyjnych – jest zbyt wąski.

Wyniki dotyczące liczby imigrantów przebywających w Polsce czasowo, uzyskane w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań w 2002 r. okazały się zaniżone. Podjęto zatem próbę ustalenia aktualnych rozmiarów zasobów imigracyjnych w Polsce, jak również określenia demograficzno-społecznego i ekonomicznego profilu imigranta.

W II kwartale 2008 Główny Urząd Statystyczny przeprowadził dwa badania statystyczne zasobów imigracyjnych:

- I. „Imigranci w Polsce” – w obiektach zbiorowego zakwaterowania
- II. „Sytuacja na rynku pracy migrantów i ich potomków” – w gospodarstwach domowych, w wylosowanych mieszkaniach, jako modułu do Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

Badania były wzajemnie komplementarne. Zastosowane techniki i metody badawcze pozwoliły na objęcie badaniem potencjalnej grupy imigrantów przebywających na terenie Polski.

Uzyskane wyniki obu badań będą stanowiły podstawę do prowadzenia pogłębionych analiz dotyczących udziału imigrantów na krajowym rynku pracy. Zostaną również wykorzystane do opracowania corocznych szacunków liczby imigrantów oraz oszacowania liczby imigracji długookresowych w kolejnych latach, aż do spisu ludności w 2011 roku. Pozwolą także na realizację zobowiązań polskiej statystyki wobec Eurostatu. Każdy kraj jest zobligowany do przekazywania danych o imigracji i emigracji w związku z nowym Rozporządzeniem nr 862/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. w sprawie statystyk Wspólnoty z zakresu migracji i ochrony międzynarodowej.

I. Badanie „Imigranci w Polsce”

Celem badania było zebranie informacji o liczbie i cechach demograficzno-społecznych imigrantów przebywających w obiektach zbiorowego zakwaterowania, które nie są obejmowane badaniem BAEL.

1. Metodologia badania

Badanie przeprowadzono w obiektach zbiorowego zakwaterowania, w których przebywali lub mogli przebywać imigranci, przede wszystkim cudzoziemcy. Badanie z założenia było badaniem celowym, co oznacza, że w okresie poprzedzającym badanie – grudzień 2007 r. – styczeń 2008 r. zostało dokonane rozpoznanie obiektów zbiorowego zakwaterowania i do badania zostały wybrane tylko te obiekty, w których przebywali lub mogli przebywać imigranci. W trakcie trwania badania kartoteka obiektów była na bieżąco uzupełniana.

Z założenia wykluczono przeprowadzenie badania z udziałem ankietera w następujących typach obiektów:

- w szpitalach (wszelkiego typu) oraz w zakładach opiekuńczo-leczniczych dla osób chorych lub niepełnosprawnych,
- w domach dziecka oraz pozostałych placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- w domach zakonnych i klasztorach,
- w ośrodkach, w których przebywają uchodźcy (informacje o liczbie i cechach demograficznych cudzoziemców ubiegających się o status uchodźcy i objętych pomocą socjalną zostały przekazane przez Urząd do Spraw Cudzoziemców)

Ankiety wykorzystywane w badaniu zostały przetłumaczone na języki: angielski, rosyjski, niemiecki, wietnamski i chiński.

2. Charakterystyka społeczno-demograficzna imigrantów przebywających w obiektach zbiorowego zakwaterowania

Badaniem „Imigranci w Polsce” objęto 10242 osoby (patrz tabela 1). Ponad 55% ogółu stanowili mężczyźni.

W obiektach zbiorowego zakwaterowania przebywali głównie imigranci, którzy przebywają w Polsce czasowo.

Zdecydowanie najwięcej imigrantów przebywało na terenie woj. mazowieckiego (30%). W następnej kolejności uplasowały się województwa: małopolskie, dolnośląskie i łódzkie. Około 83% imigrantów mieszkało w miastach.

W badaniu zostało wskazanych 131 krajów pochodzenia imigrantów. Wśród imigrantów najwięcej było osób przybyłych z Ukrainy (26,6% ogółu imigrantów). Dość liczne byli osoby przybyłe z Białorusi (9,2%) i Chin (4,2%).

Najliczniejszą grupę imigrantów stanowiły osoby w wieku 20-24 lata (prawie 44 % ogółu imigrantów) – na taki wynik miał zapewne wpływ fakt, że najwięcej wywiadów przeprowadzono w domach studenckich.

Wśród osób w wieku 15 lat i więcej zdecydowanie przeważały osoby stanu wolnego (69% kawalerów i panien), osoby żonate lub zamężne stanowiły 24% imigrantów, przy czym odsetek żonatych mężczyzn był wyższy niż zamężnych kobiet (odpowiednio 26% i 21% ogółu osób danej płci).

Około 38% imigrantów w wieku 15 lat i więcej miało wykształcenie średnie ogólnokształcące (wśród kobiet odsetek ten wynosi 45%), a prawie 27% – wyższe (29% mężczyzn).

Jako przyczynę przyjazdu do Polski imigranci wskazywali najczęściej naukę/studia (61%). Druga co do liczebności grupa imigrantów przyjechała do Polski w celu podjęcia pracy. Ta przyczyna została wymieniona przez 1/3 imigrantów.

Znaczna część (około 38%) imigrantów w wieku 15 lat i więcej wykonywało w Polsce pracę, ale prawie 57% imigrantów określiło się jako osoby bierne zawodowo. Ponad 3% pracujących pracowało na własny rachunek, pozostali byli pracownikami najemnymi. Spośród pracujących na własny rachunek najwięcej było obywateli Chin (43%). Około 1/3 pracujących imigrantów była zatrudniona w rolnictwie, 18% – w budownictwie, 16% – w przetwórstwie przemysłowym, a 13% – w edukacji.

Pracujący imigranci wskazywali bardzo różne zawody wykonywane aktualnie w Polsce. Najczęściej wymienianym zawodem był robotnik pomocniczy w rolnictwie, ale na drugim miejscu pod względem częstości – nauczyciel szkół wyższych, na trzecim – robotnik budowlany.

Z ogółu imigrantów objętych badaniem bardzo dobrą znajomość języka polskiego zadeklarowało ponad 19% imigrantów, a ¼ – jako dobrą. Większość osób, dla których język polski nie stanowił przeszkody w kontaktach codziennych pochodziła z Ukrainy, Kazachstanu, Litwy, Białorusi i Rosji. Najczęściej te osoby mają polskie korzenie. Jednak aż ponad 30% imigrantów miało trudności w porozumiewaniu się w języku polskim.

Ponad 65% imigrantów przebywało w Polsce po raz pierwszy, pozostali przebywali w Polsce wcześniej raz lub wielokrotnie. Po raz kolejny przybywały najczęściej osoby z Ukrainy, Białorusi, Chin, Niemiec i Kazachstanu.

Zdecydowana większość imigrantów przebywających w Polsce czasowo nie zamierza mieszkać w naszym kraju na stałe. O zamiarze pozostania poinformowało tylko 18,6% migrantów, niecałe 5% miało trudności ze sprecyzowaniem swoich zamiarów (odpowiedziało – nie wiem). Odsetek osób przebywających czasowo zamierzających pozostać w Polsce na stałe wzrasta wraz z długością okresu przebywania w Polsce – zamiar taki ma prawie 26% osób przebywających w Polsce co najmniej rok.

Dodatkowo Urząd do Spraw Cudzoziemców przekazał dane o cudzoziemcach ubiegających się o status uchodźcy i objętych pomocą socjalną. Każdy cudzoziemiec ubiegający się o nadanie statusu uchodźcy może złożyć wniosek o przyznanie mu pomocy socjalnej. Według danych Urzędu do Spraw Cudzoziemców, na dzień 6 sierpnia 2008 roku – 6,9 tys. osób miało przyznaną pomoc socjalną (w tym 3,4 tys. dzieci) Pomoc ta obejmuje: umieszczenie cudzoziemca w ośrodku pobytowym dla cudzoziemców lub przyznanie świadczenia pieniężnego na pokrycie we własnym zakresie kosztów pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub udzielenie opieki medycznej i pomoc w dobrowolnym wyjeździe z terytorium Polski. W praktyce większość pomocy jest realizowana poprzez umieszczenie cudzoziemca w ośrodku. Zapewnia się jemu i jego rodzinie zakwaterowanie, wyżywienie, opiekę medyczną, naukę języka polskiego oraz asystę pracownika socjalnego. W końcu 2007 roku w 21 ośrodkach dla cudzoziemców było zakwaterowanych 6,3 tys. cudzoziemców.

Jednakże osoby, które zdecydowały się na pomoc pieniężną i nie mieszkają w ośrodkach dla cudzoziemców mogły zostać objęte badaniem w innych obiektach zbiorowego zakwaterowania lub w mieszkaniach. Z tego względu dane te nie powinny być sumowane z liczbą osób zbadanych w obiektach zbiorowego zakwaterowania z udziałem ankietera.

Największą liczebnie grupę cudzoziemców, którzy korzystają z pomocy socjalnej stanowią osoby pochodzące z Republiki Czecheńskiej Federacji Rosyjskiej – prawie 93%, (ponad 47% mężczyzn i 45% kobiet).

Populacja cudzoziemców objętych pomocą jest bardzo młoda - ponad 50% osób nie skończyło jeszcze 18 lat, a prawie 20% to dzieci w wieku 0-4 lata. Z kolei aż 45,5% to osoby w wieku produkcyjnym mobilnym tj. 18-44 lata.

II. Badanie „Sytuacja na rynku pracy migrantów i ich potomków” – moduł BAEL

Badanie było przeprowadzane we wszystkich krajach Unii Europejskiej. Zostało wprowadzone rozporządzeniem Komisji (WE) nr 102/2007 z dnia 2 lutego 2007 r. przyjmujące specyfikacje modułu ad hoc dla 2008 r. dotyczącego sytuacji migrantów i ich bezpośrednich potomków na rynku pracy.

Dla kilkunastu krajów (w tym Polski) część pytań była nieobowiązkowa. W polskim badaniu zadano pytania obligatoryjne, wskazane w rozporządzeniu oraz kilka pytań podyktowanych potrzebami krajowymi.

Badanie modułowe miało za zadanie rozszerzenie zakresu informacji o imigrantach mieszkających w Polsce, gromadzonych w badaniu podstawowym BAEL.

Podjęta została próba zbadania powrotów Polaków z zagranicy, tj. ustalenia liczby osób, które kiedykolwiek przebywały za granicą powyżej 3 miesięcy. Jednocześnie badanie miało pozwolić na wyodrębnienie spośród respondentów drugiej generacji imigrantów (potomków imigrantów) – stąd pytania o kraj urodzenia rodziców zadawane wszystkim respondentom.

1. Metodologia badania

Badanie „Sytuacja na rynku pracy migrantów i ich potomków” zostało przeprowadzone przy zastosowaniu metody reprezentacyjnej, na próbie gospodarstw domowych w wylosowanych mieszkaniach do BAEL w II kwartale 2008 r.

Podmiotem badania były osoby w wieku 15 lat i więcej, będące członkami gospodarstw domowych w wylosowanych do badania mieszkaniach, dla których wypełniono ankietę indywidualną z badania podstawowego.

Wspomnianym badaniem objęto 42,7 tys. osób. Uzyskane dane zostały uogólnione. Należy jednak podkreślić, że badanie BAEL jest ukierunkowane przede wszystkim na badanie rynku pracy. Próba wykorzystywana w badaniu jest zbyt mała dla potrzeb badania migracji, które są zjawiskiem specyficznym. Wobec powyższego, uzyskane wyniki należy traktować jako orientacyjne.

2. Charakterystyka społeczno-demograficzna imigrantów przebywających w gospodarstwach domowych

Badanie pozwoliło na wyodrębnienie następujących grup imigrantów: mieszkających w Polsce na stałe, przebywających w Polsce czasowo oraz osób, które wyjechały z Polski za granicę i po pewnym czasie powróciły do kraju. Dodatkowo wyodrębniono osoby, które uznały się za potomków imigrantów (drugą generację imigrantów).

Badanie pozwoliło na pogłębienie wiedzy szczególnie o imigrantach, którzy przebywają w Polsce na stałe. Imigranci przebywający w Polsce czasowo zostali objęci badaniem w niewielkim zakresie (patrz tabela 2). Jednym z czynników nie pozwalających na zbadanie imigrantów przebywających w Polsce czasowo, jest wielkość próby.

Zgodnie z definicją imigranta stosowaną w badaniu¹ (opartą na informacji o kraju urodzenia) na pytanie „Czy jest Pan/i imigrantem” twierdząco odpowiedziało prawie 350 tys. osób (1,1% ogółu badanych), przy czym prawie 96% z nich mieszkało w Polsce na stałe. Zgodnie z metodologią badania migracji zalecaną przez Eurostat, informację o kraju urodzenia należy podawać zgodnie z aktualnymi granicami. Zmiana granic Polski po II wojnie światowej powoduje, że dane o kraju urodzenia stwarzają trudności w interpretacji i muszą być poddawane głębszej analizie. Część osób, które urodziły się na dawnych terenach Polski nie podaje kraju urodzenia w aktualnych granicach, a jeśli już, to nie uważa się za imigranta.

Prawie połowa osób, które uznały się za imigranta była w wieku 70 lat i więcej, około 81% określiło się jako osoby bierne zawodowo. Najczęściej wskazywaną przyczyną przyjazdu do Polski było towarzyszenie rodzinie. Taką przyczynę wskazało prawie 62% osób uznanych za imigrantów. Fakt ten – w powiązaniu z wiekiem migrantów i długością pobytu w Polsce – świadczy o tym, że osoby te przybyły do Polski w dzieciństwie. Najwięcej imigrantów mieszkało w województwie dolnośląskim.

Ponad 240 tys. osób urodzonych w Polsce uznało się za potomków imigrantów². Znaczna część osób, których rodzice urodzili się za granicą (poza aktualnymi granicami

¹ W badaniu jako imigranta traktowano: cudzoziemca, który uzyskał prawo do osiedlenia się/pobytu stałego w Polsce, osobę (cudzoziemca lub Polaka), która ma stałe miejsce zamieszkania za granicą, a w Polsce przebywa czasowo, osobę korzystającą z ochrony międzynarodowej, Polaka, który urodził się za granicą i po urodzeniu mieszka tam co najmniej 1 rok.

² Jako potomka imigrantów należało traktować osobę urodzoną w Polsce, której przynajmniej jedno z rodziców urodziło się za granicą.

Polski) nie uważała się za potomków imigrantów, jeżeli ich rodzice urodzili się na dawnych terenach Polski. Z badania wynika, że w Polsce mieszka prawie 430 tys. osób urodzonych w Polsce, których ojciec urodził się na dawnych terenach polskich.

Struktura wieku potomków migrantów jest bardziej zróżnicowana; najliczniejsza pięcioletnia grupa wieku to osoby w wieku 50-54 lata, które stanowiły ponad 20% ogółu.

Najwięcej osób (35%) miało wykształcenie zasadnicze zawodowe i średnie zawodowe (24%). Wykształcenie wyższe miało 17% potomków imigrantów. Prawie 54% drugiej generacji imigrantów to osoby pracujące.

Osoby, które nie uważały się za imigrantów lub potomków imigrantów, zostały zapytane o to, czy kiedykolwiek przebywały za granicą przez okres powyżej 3 miesięcy. Według wyników badania powróciło z krótszej lub dłuższej emigracji 1280 tys. osób (4,2% oytanych) – patrz tabela 3. Większość (prawie 2/3) przebywała za granicą od 3 do 12 miesięcy, ponad 450 tys. przebywało rok lub dłużej. Około 72% osób, które powróciły, wyjechało za granicę w celach zarobkowych.

W latach 1989–2008 powróciło z zagranicy prawie 1050 tys. osób, a liczba powrotów w latach 2004–2008 wyniosła prawie 580 tys. (w 2007 r. – 213 tys.).

Najwięcej osób, które powróciły z zagranicy odnotowano w województwach: mazowieckim, dolnośląskim i podkarpackim.

Co piąta osoba twierdziła, że powróciła z zagranicy, ponieważ upłynął okres, jaki został zaplanowany przed wyjazdem. Prawie tyle samo osób powróciło, kiedy zakończyło kontrakt. Ponad 16% osób wskazało jako przyczynę powrotu tęsknotę za rodziną. Około 10% osób powróciło po skończeniu pracy sezonowej, przy czym odsetek ten był wyższy dla osób, które powróciły w ostatnich pięciu latach (14%). Po ukończeniu studiów za granicą powróciło ok. 4% osób.

Najwięcej powrotów odnotowano z Niemiec, Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii.

Opracowano w Departamencie Badań Demograficznych:

Zofia Kostrzewa – konsultant

Dorota Szaltys - naczelnik

Pod kierunkiem

Lucyny Nowak – dyrektor Departamentu

Aneks I. Wyniki badania „Imigranci w Polsce”

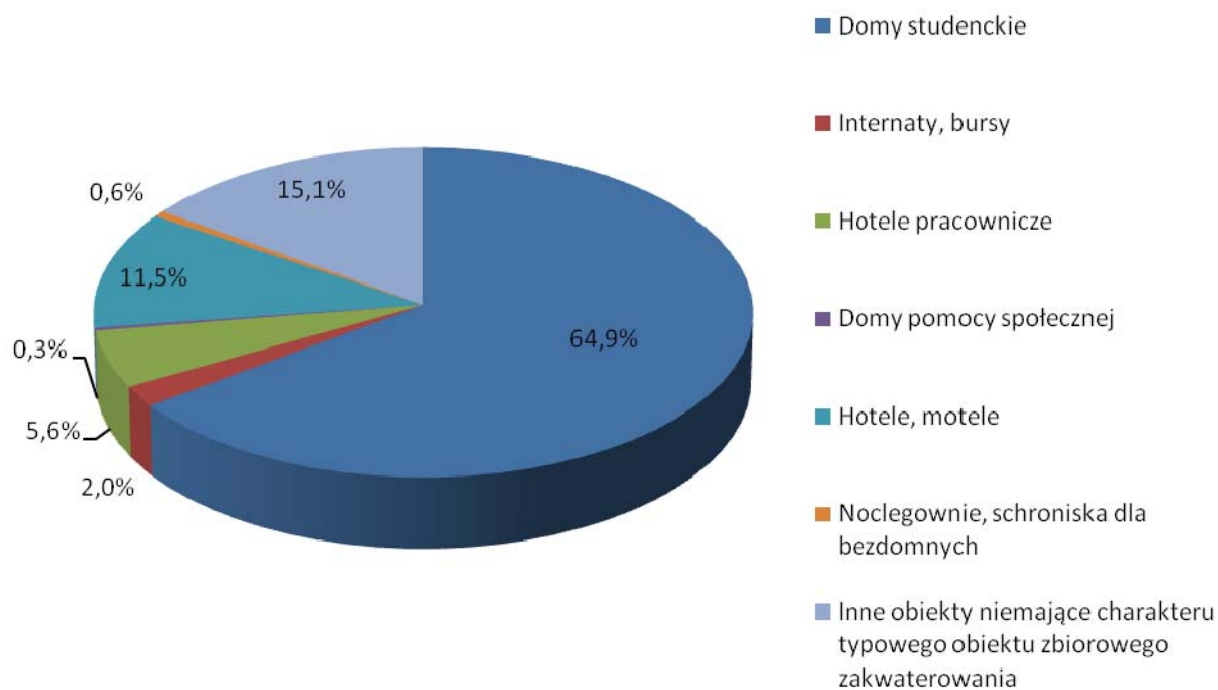
Tabl. 1. Imigranci według długości obecnego pobytu w Polsce i województw w 2008 r.

Województwa	Ogółem	Długość obecnego pobytu w Polsce ^a (od przyjazdu + zamierzony)		
		do 3 m-cy	od 3 m-cy do 1 roku	1 rok lub dłużej
Polska	10242	1534	4329	4377
Dolnośląskie	1034	94	637	303
Kujawsko-pomorskie	169	26	88	55
Lubelskie	562	4	42	516
Lubuskie	372	121	91	160
Łódzkie	935	132	420	383
Małopolskie	1204	80	369	755
Mazowieckie	3071	659	1299	1112
Opolskie	440	100	202	138
Podkarpackie	347	47	140	160
Podlaskie	260	31	149	80
Pomorskie	435	64	138	233
Śląskie	516	57	318	141
Świętokrzyskie	59	16	19	24
Warmińsko-mazurskie	100	19	53	28
Wielkopolskie	314	40	156	117
Zachodniopomorskie	424	44	208	172

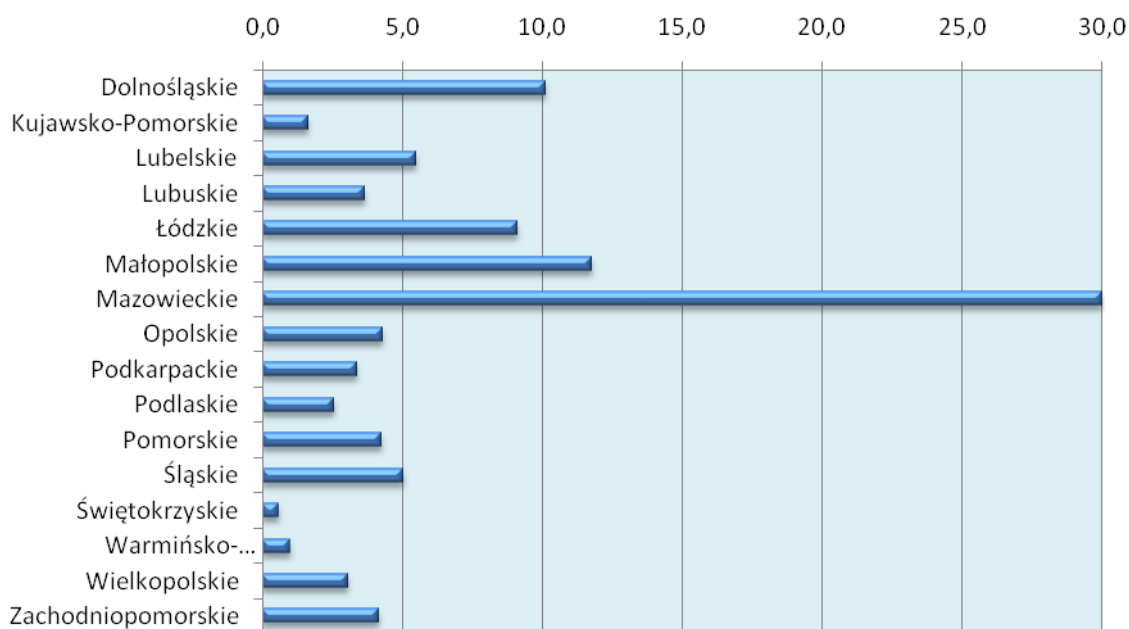
Źródło: Badanie "Imigranci w Polsce"

a Bez nieustalonej długości obecnego pobytu.

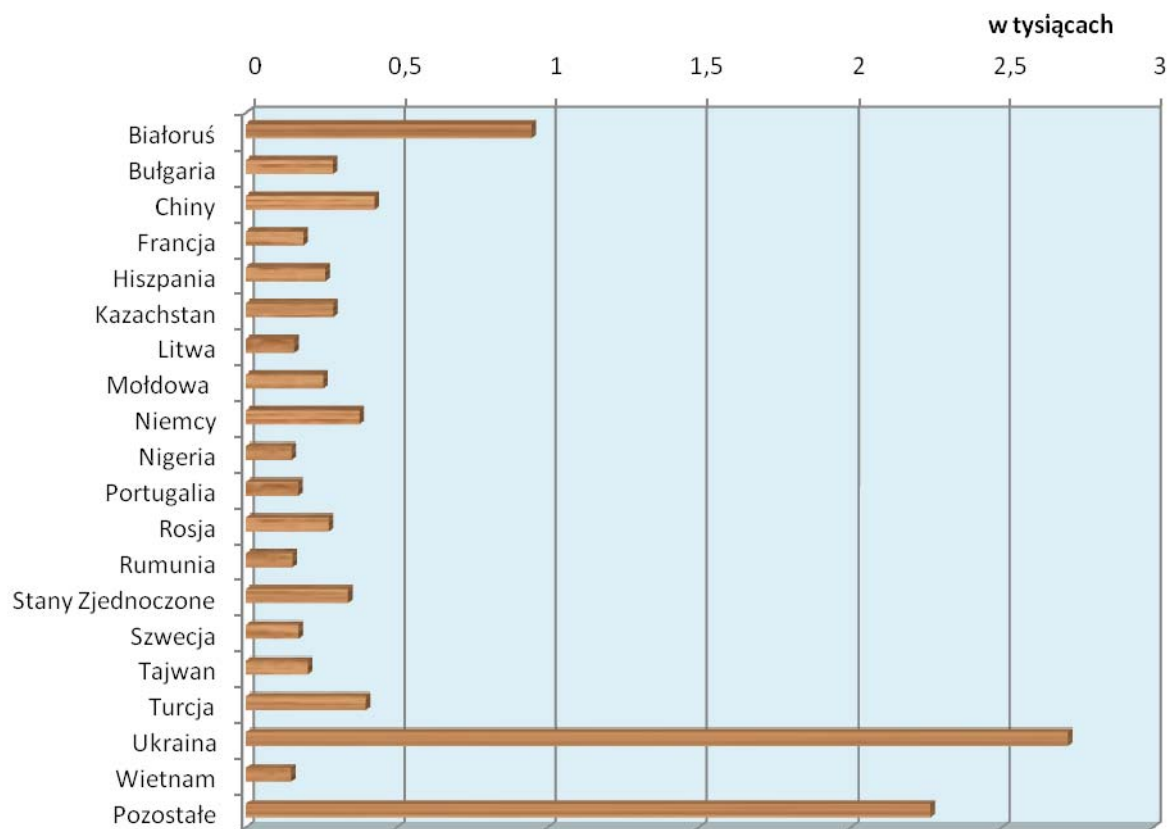
Wykres 1. Liczba imigrantów według rodzaju obiektu zbiorowego zakwaterowania – w odsetkach ogółem

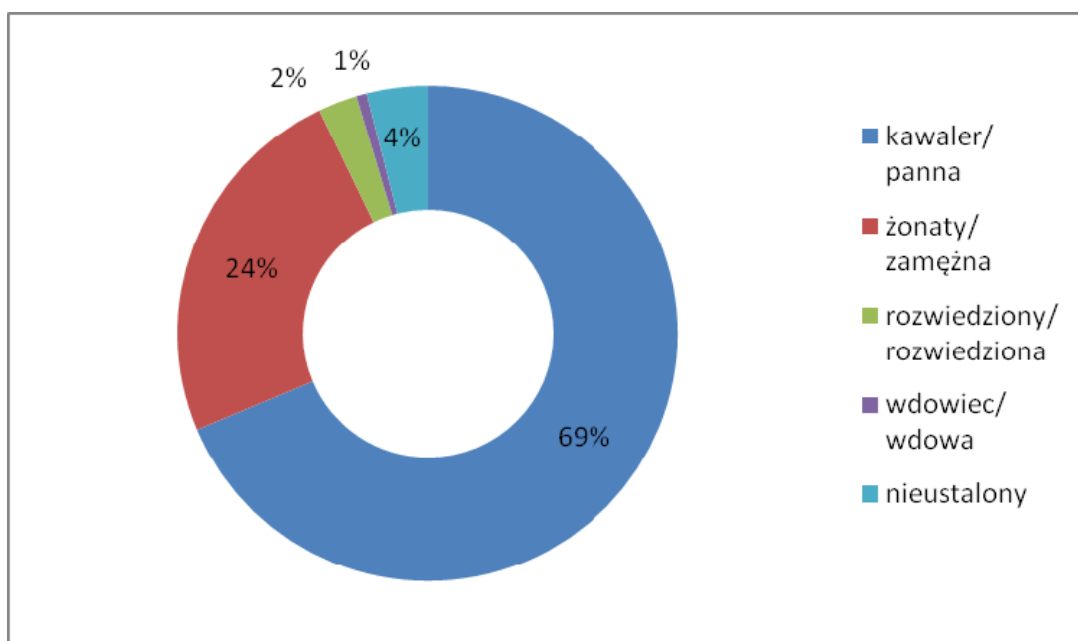
Wykres 2. Liczba imigrantów według województw – w odsetkach ogółem

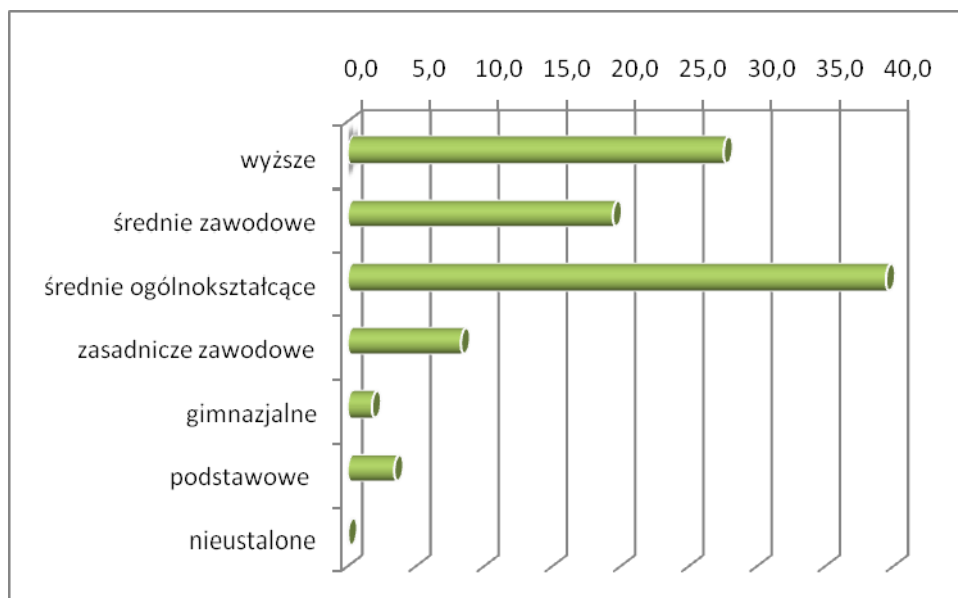
Wykres 3. Imigranci według kraju pochodzenia

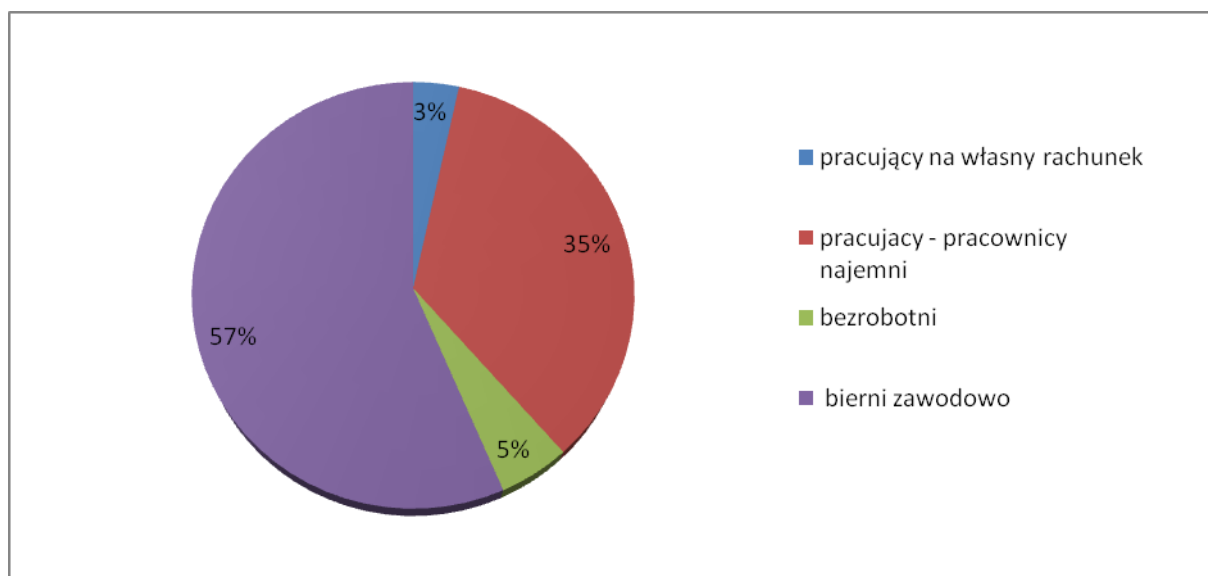
Wykres. 4. Imigranci w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego – w odsetkach ogółem

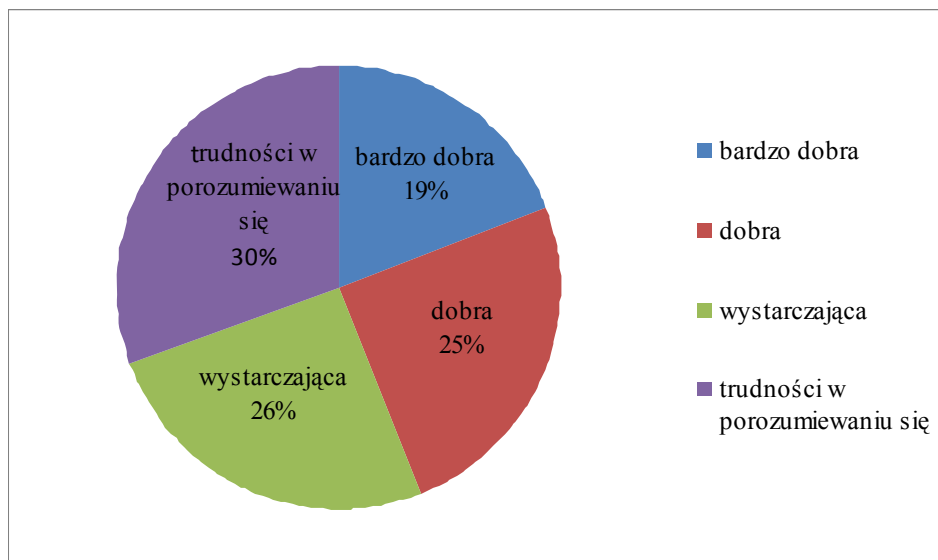
**Wykres. 5. Imigranci w wieku 15 lat i więcej według wykształcenia
– w odsetkach ogółem**

**Wykres 6. Imigranci w wieku 15 lat i więcej według statusu na rynku pracy
– w odsetkach ogółem**

**Wykres 7. Imigranci w wieku 5 lat i więcej według znajomości języka polskiego
– w odsetkach ogółem**

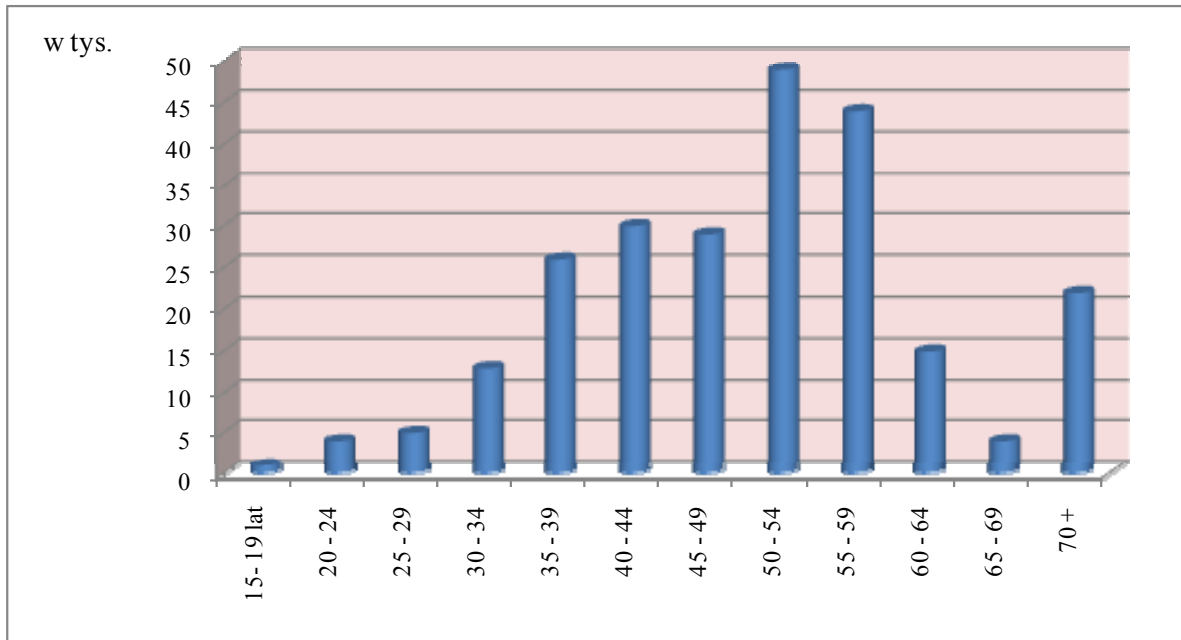

Tabl. 3. Ludność w wieku 15 lat i więcej, która powróciła z zagranicy według województw
(w tysiącach)

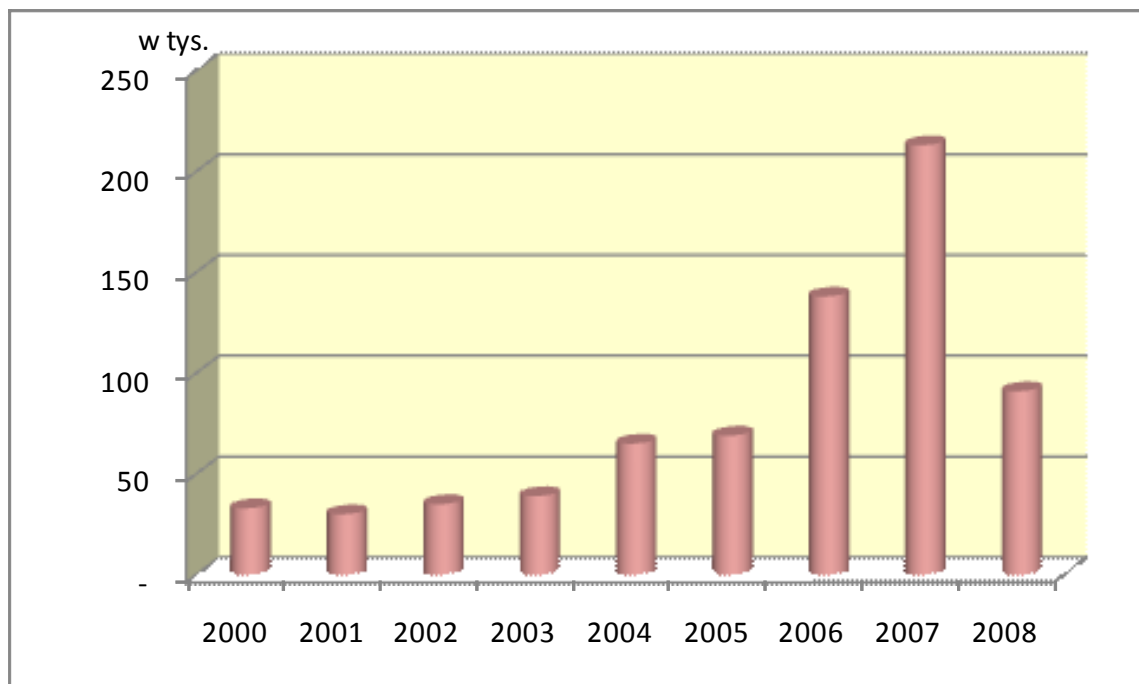
Województwa	Ogółem	W tym:			
		osoby, które kiedykolwiek przebywały za granicą (wyjechały i powróciły)			osoby, które nigdy nie przebywały za granicą
		razem	3-12 m-cy	1 rok lub dłużej	
Polska	30988	1279	826	453	29120
Dolnośląskie	2332	144	107	36	1940
Kujawsko-pomorskie	1497	40	32	8	1451
Lubelskie	1959	81	59	22	1859
Lubuskie	833	20	15	5	782
Łódzkie	2591	87	35	51	2496
Małopolskie	2539	106	63	43	2419
Mazowieckie	4485	169	93	76	4281
Opolskie	781	42	28	14	713
Podkarpackie	1749	137	96	40	1600
Podlaskie	955	62	32	30	884
Pomorskie	1505	57	41	16	1434
Śląskie	3763	113	68	45	3624
Świętokrzyskie	1118	46	36	10	1067
Warmińsko-mazurskie	1152	39	29	10	1085
Wielkopolskie	2512	88	62	26	2404
Zachodniopomorskie	1217	48	28	19	1082

Źródło: Badanie "Sytuacja na rynku pracy migrantów i ich potomków"

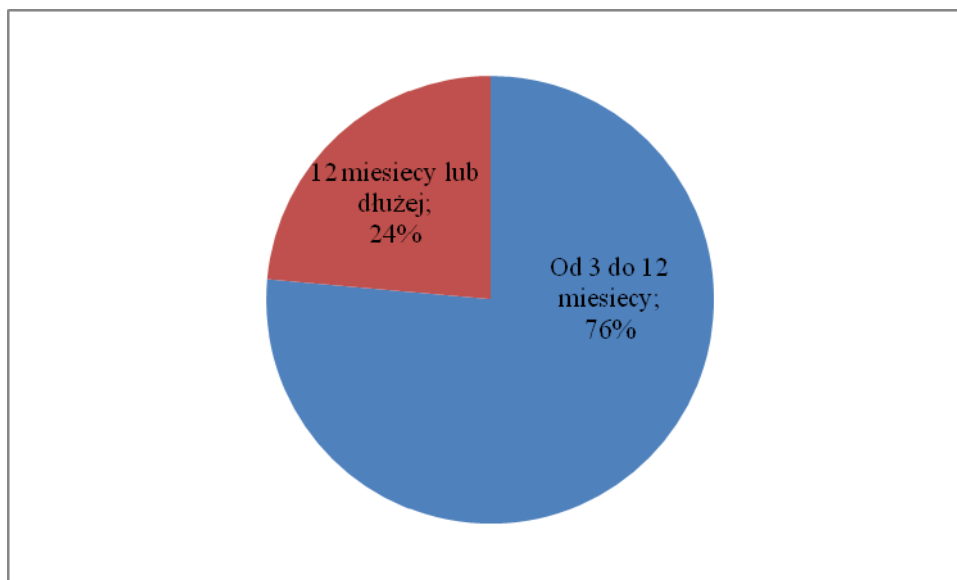
Wykres 1. Druga generacja imigrantów według wieku w 2008 r.

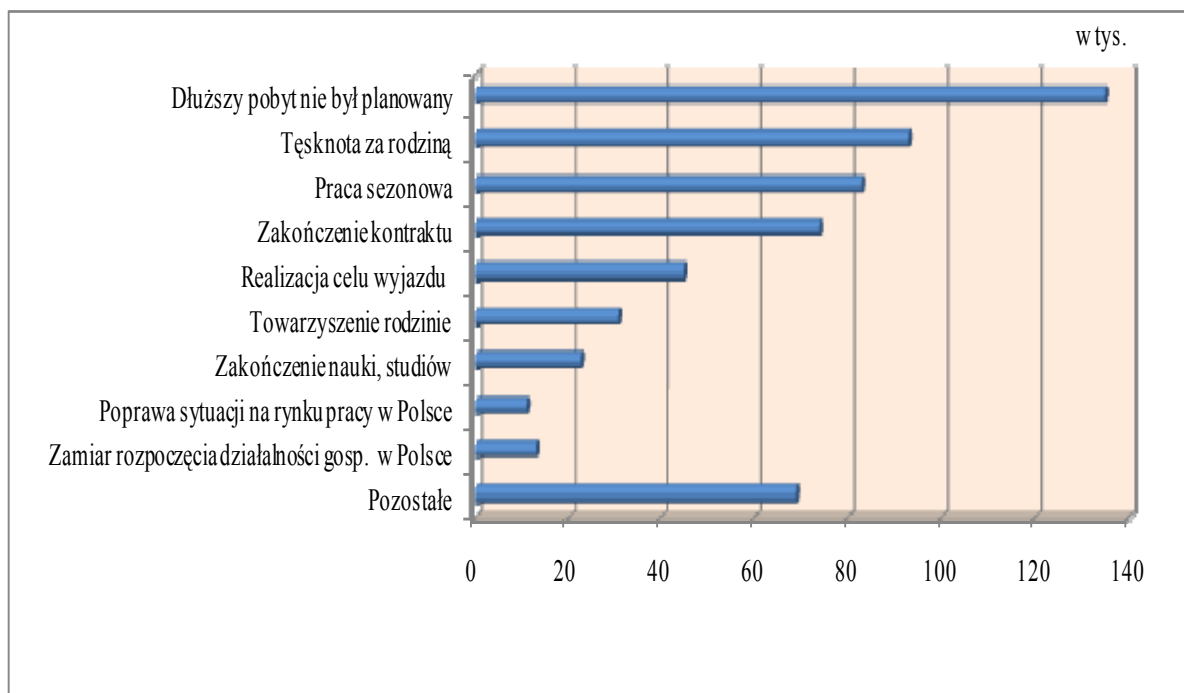
Wykres 2. Liczba powrotów z zagranicy w latach 2000-2008

Wykres 3. Powroty z zagranicy osób w wieku 15 lat i więcej w latach 2004-2008 według długości okresu przebywania za granicą

Wykres 4. Powroty z zagranicy osób w wieku 15 lat i więcej w latach 2004-2008 według przyczyn

Wykres 5. Powroty z zagranicy osób w wieku 15 lat i więcej według odpowiedzi na pytanie „Czy praca wykonywana za granicą była zgodna z zawodem wykonywanym przed wyjazdem?” – w odsetkach osób wyjeżdżających w celu zarobkowym

